

Crítica

Grapats d'ironia

ESTAPÉ, Fabian.

De tots colors. Memòries.

Edicions 62.

Barcelona, 2000. 323 pàgines.

Els mecanismes del gènere biogràfic són complicats en extrem. S'ha de saber administrar les dades i el domini narratiu per crear un equilibri precari i captivador. Potser per això els països amb tradició periodística (nord-americans, anglesos i francesos) se n'emporten la palma. Si el que explica la història és un mateix, els problemes es multipliquen, perquè l'autobiografia ha d'insinuar més que declarar, ha de descriure més que no pas justificar, ha de seduir sense avorrir i ha de mostrar un personatge sense que l'ego se'l cruspeixi. Obtenim així un gènere que al nostre país —tret d'excepcions com les memòries de Pere Quart, Carner o el subjectiu i interessantíssim text de García Oliver— es presenta decebedor. Veiem en l'obra ressenyada les habilitats mencionades, que es dibuixen —sense plasmar-se, però, d'una manera notòria— gràcies a la ironia del professor d'economia i antic rector de la UB Fabian Estapé. El portbouenc és d'una murrieria adolescent. Les seves *boutades*, que li han servit per assolir una fama tardana a través de la palestra radiofònica, són trapelleries, càrregues de profunditat amara des de sornegueria.

Estapé s'amaga en el seu

estatus de liberal a la britànica per reivindicar una ironia mordaç i alhora agradable, tan pròpia de la *gentry*. Això li permet bastir un discurs crític amb la societat que li serveix, de passada, per no justificar-se pel seu passat franquista. Així, el seu idolatrat Adam Smith tenia un defecte: «va néixer i va morir verge». Com impagable és la definició del rotatiu degà de la premsa catalana, *La Vanguardia*, del qual diu que «l'entossudiment a mantenir el seu centre d'operacions dona fe del conservadorisme del diari». El món acadèmic també rep, en narrar l'autor la llarguíssima espera per una plaça que no arriba. I no li reca assegurar que la mort de la seva dona, Mariantònia, va trencar la relació amb els fills: «No ens trobem mai tots junts [...] cosa que m'ha convertit, segons paraules del meu fill Manuel, "en un *fardo mesetario*"».

D'altres dèries són la seva passió econòmica —personificada en les minibiografies de Shumpeter i Keynes— i el Barça. Com a mostra, la conversa amb Helenio Herrera: «¿Me podría indicar qué valores subirán para que yo pueda invertir?»; la resposta, «Usted perdone, ¿cree que si yo supiera qué valores van a subir, estaría aquí hablando con usted?». En fi, una obra senzilla, amena i divertida. Entre els encerts, la divisió en microcapítols i un estil convenientment esportat,

via editorial; per als més curiosos, la galeria de personatges, el qui és qui del món VIP (Samaranch, àlies *la donna è mobile*). Això, un *best-seller* a la catalana que es justifica per si sol.

Moisés de Pablo

Lectura apassionada de Víctor Català

BARTRINA, Francesca.

Caterina Albert / Víctor Català. La voluptuositat de l'escriptura.

Eumo Editorial - Universitat de Vic, 2001.

Francesca Bartrina ens ofereix en aquest llibre la reescriptura de la seva tesi doctoral, que va dedicar a l'estudi de l'obra literària completa de Caterina Albert. Remarco això de completa perquè, al costat d'excel·lents treballs monogràfics sobre algunes de les seves obres, ens mancava una visió de conjunt que renovés la imatge canònica que, potser per inèrcia, posseïm de la seva narrativa curta, novel·la, poesia, monòlegs teatrals, prosa autobiogràfica i vària, etc. Aquesta estudiosa que fou lectora d'una universitat anglesa fa gala d'un envejable coixí de lectures crítiques i teòriques, bagatge que combina amb l'anàlisi acurat dels textos. Això li permet d'explorar amb rigor i mètode la doble

identitat de l'autora Caterina Albert *versus* Víctor Català, el context i la ideologia de l'escriptora en un moment que la dona artista era contemplada com una «anomalia». La seva genialitat i subjectivitat, en termes femenins, sovint resten encara emmascarades per molts vels i prejudicis.

Bartrina defensa al llarg d'aquesta tesi l'assumpció d'una escriptura femenina que proclama la independència de l'obra d'art per damunt de clixés moralistes, la sensualitat d'una veu, la proclamació de la bellesa femenina, el talent que mostra en la creació dels seus personatges. Des del principi Caterina Albert es construí un personatge humà i literari que es donà a conèixer amb l'ús d'un pseudònim masculí. Aquest *desemmascarament* és ben estudiat aquí. En aquest sentit encara ens manca una gran biografia que posi les coses al seu lloc, que tracti la construcció de la «cambra pròpia» de l'escriptora, que més tard emprengué també V. Woolf. Caterina Albert va deixar de conrear el teatre i la poesia per dedicar-se a la narrativa curta, a la novel·la, a algun projecte autobiogràfic. Bona part del treball de Bartrina es basa en l'anàlisi de les interioritats d'aquestes obres: la violència, la visió de la dona, el desig maternal, les difícils relacions entre sexes, etc. Hi ha dos capítols

tols que, entre d'altres, mereixen la nostra atenció: el cinquè ens ofereix una nova lectura de *Solitud*, més enllà de la interpretació canònica de l'obra com a novel·la rural, que identifica el ruralisme amb una determinada visió del catalanisme; el capítol sisè conté una defensa aferrissada de la novel·la *Un film (3000 metres)*, que no va figurar a la primera edició de les obres completes de 1951. *Un film*, menyspreada per gairebé tota la crítica, ens ofereix una pel·lícula de la vida real amb una trama múltiple. Titleda despectivament de «novel·la de fulletó», no va ser gaire ben compresa perquè representava una altra manera d'escriure de la nostra escriptora, arriscada, sense cap brida.

En l'estudi d'aquesta obra literària completa hi he trobat a faltar, encara que fos de passada, algunes reflexions sobre la posició antinormativista de Víctor Català, la formació d'un estil, la consciència del treball lingüístic en un moment en què encara no s'havia fet la reforma, retrets aquests que no limiten en absolut els nous horitzons de lectura que proposa l'autora del treball, la qual analitza la complexa figura i obra de Caterina Albert sense falses categoritzacions, a la llum d'un feminisme conservador.

Pep Vila

En Carmel, l'Antònia i els somnis

ADROHER, Antònia; ROSA, Carmel.
La llavor dels somnis.
CCG Edicions.
Girona, 2001.

En el seu llibre *Ètica i generacions futures*, el filòsof Giuliano Pontara ha escrit: «En el decurs de la història humana, molt sovint s'han fet accions, sobretot de tipus col·lectiu, que han tingut conseqüències evidents per a les generacions següents. Per a moltes d'aquestes conseqüències el judici de valor és quasi unànimement positiu, per a moltes altres el judici de valor és quasi unànimement negatiu». Segurament Pontara no coneixia ni Carmel Rosa ni Antònia Adroher, ni el viatge que els va portar a una vida plena de coneixement, amor, decepcions i amistats, una vida que han espremut fins a l'última gota i sense trencar la vella màxima anarquista «Més enllà de l'ideal, sempre hi haurà l'ideal»: han convertit la pròpia vivència en una aposta per transformar la lluita contra la misèria, sigui cultural, social o vivencial, en una llum que han mantingut encesa al llarg de més

de seixanta anys de complicitat. Ells s'estimen, s'han estimat i ho expliquen amb una naturalitat que no amaga les complicades circumstàncies que van envoltar aquesta aposta, sorgida d'una trobada casual en un pont de Tolosa del Llenguadoc entre un refugiat, un antic capità republicà sense papers ni futur, i una noia de casa bona que —atrapada per l'època que li havia tocat viure— va veure com la guerra primer li feia perdre el que va ser el seu primer amor i posteriorment l'obligava a fugir cap a un exili complicat i cruel. *La llavor dels somnis*, que ens presenta l'aventura d'en Carmel i l'Antònia, és un llibre valent, escrit a cavall entre la biografia, la crònica periodística i el tractat històric, que a part d'analitzar i desvetllar les claus d'un segle convuls respira un pòsit positiu fonamentat en l'amor mutu i la convicció que, per més complicades que siguin les circumstàncies, la lluita és possible, i alhora que es canvia el propi destí també es pot treballar per intentar trencar la inèrcia de la humanitat.

Aquest és un llibre altament recomanable, escrit per una mestra i un periodista, per un home i una dona que van lluitar i continuen lluitant tota la vida. Parafraçant Bertolt Brecht podríem assegurar que «són els imprescindibles», però sóc més partidari de la frase d'Albert Camus «Quan els homes són sensibles al seu destí, això és el que els distingeix». Els dos autors no són Neruda, però confessen que han viscut, i la seva experiència ens portarà a viatjar per la Guerra Civil espanyola, a la Segona Guerra Mundial, a militar a la resistència, a viure tancats en un camp de concentració o a exercir

com a immigrant il·legal sense papers, penalitats de tota mena que a ells no els van aturar ni els van fer desdir-se de tenir un fill en comú. I quan ho van aconseguir van continuar marxant, es van posar a treballar frec a frec amb el germà de l'Antònia, Enric Adroher *Gironella*, apostant per la unió d'Europa; i mentre la mestra esdevenia una de les ànimes del Casal Català de París, l'antic poumista entrava a treballar a l'agència de notícies France Presse. Van viure els dies revolucionaris del maig del 1968 a París, però per sobre de les anècdotes, les anàlisis o les històries que recull el volum em quedo amb una frase emblemàtica: «L'11 de juny de 1977, un dissabte tornem a creuar la frontera espanyola al Portús, al mateix lloc per on havíem passat feia més de 38 anys fugint de la repressió franquista. Francament no vàrem sentir cap emoció particular després d'una espera de dècades. Potser estàvem tan ficats en l'activitat política, coneixíem tanta gent que anava i venia, amics de lluita i familiars, seguíem tan de prop els esdeveniments interiors que tornàvem a casa de la manera més natural». Potser per això, encara avui que han completat 89 i 88 anys, en Carmel i l'Antònia no es rendeixen, i continuen mantenint una casa a Banyuls de la Marenda, i fan vida entre aquest poble i Girona. Al cap i a la fi l'Estat francès ha consolidat una biografia que recull, per si sola, tota la potència d'un segle i la vida de dos lluitadors que van anar del POUM al PSC creient que un altre món és possible, i això és el que han volgut explicar a les noves generacions.

Pau Lanao